

Asia: VN/10618/2024

Lausuntopyyntö: Kuluttajansuojalain uudistaminen vihreän siirtymän edistämiseksi – Työryhmän mietintö

1. Yleiset huomionne

Oikeusministeriön asettama työryhmä on laatinut mietinnön, joka koskee vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin ja tavaroiden korjaamisdirektiivin täytäntöön panemiseksi laadittua ehdotusta.

Työryhmän tehtävänä on ollut valmistella hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin (EU) 2024/825 sekä tavaroiden korjaamisdirektiivin (EU) 2024/1799 täytäntöön panemiseksi.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry (jäljempänä ”MaRa”) kiittää pyynnöstä lausua työryhmän mietinnöstä ja toteaa siitä jäljempänä seuraavan.

2. Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpano

1. Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin tavoite on hyvä - sääntely uhkaa kuitenkin kääntyä sitä vastaan

Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi (EU) 2024/825 on hyväksytty keväällä 2024. Sen tarkoituksena on kitkeä viherpesua EU:n alueella. Direktiivi edellyttää merkittäviä muutoksia tuotteiden ja palvelujen ympäristöä ja kestävyyttä koskevaan markkinointiin ja yritysten vastuullisuusviestintään. Direktiivi kieltää muun muassa yleisten ympäristöväittämien käytön.

Työryhmä esittää direktiivin pantavaksi täytäntöön kuluttajansuojalain (38/1978) 2 ja 6 lukuun sekä kuluttajien kannalta sopimattomasta menettelystä markkinoinnissa ja asiakassuhteissa annettuun valtioneuvoston asetukseen (601/2008) tehtävillä muutoksilla. Ehdotettavien muutosten tavoitteena on yhtäältä lisätä kuluttajien tietämystä hyödykkeiden ympäristövaikutuksista ja siten helpottaa ympäristön kannalta kestävien kulutusvalintojen tekemistä sekä toisaalta puuttua nykyistä tehokkaammin totuudenvastaisten tai harhaanjohtavien ympäristöväittämien esittämiseen.

MaRa pitää yleisesti ottaen hyvänä tavoitetta kitkeä tuotteiden ja palvelujen markkinointiin liittyvää viherpesua. Kuluttajien pitää saada luotettavaa ja läpinäkyvää tietoa tuotteiden ja palvelujen ympäristövaikutuksista.

MaRa toteaa samalla, että direktiivin täytäntöönpanoon liittyy kuitenkin tuotteita ja palveluja markkinoivien yritysten näkökulmasta paljon ongelmia, mitkä johtuvat osin direktiivistä itsestään ja toisaalta siitä, että Euroopan komissio ei ole antanut direktiivin soveltamisesta tarkempia tulkintaohjeita. Tämä vaikeuttaa merkittävällä tavalla direktiivin kansallista täytäntöönpanoa ja yritysten sopeutumista direktiivin mukaisiin velvoitteisiin.

Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin soveltamisala on laaja ja siihen liittyy paljon avoimia kysymyksiä. Esimerkiksi kestävyysmerkinnän määritelmä on tulkinnanvarainen, mikä lisää epävarmuutta nykyisin käytössä olevien kestävyysmerkintöjen osalta siitä, tulevatko ne kestävyysmerkinnän määritelmän piiriin vai eivät. Sääntelyn epäselvyys johtaa helposti siihen, että yritykset viestivät vastuullisuustyöstään entistä vähemmän, mikä ei palvele näin kuluttajiakaan.

MaRa katsoo tämän helposti johtavan siihen, että viherpesun kitkemiseksi hyvä tavoite vesittyy sillä, että monet yritykset eivät enää jatkossa sertifiointimenetelmistä aiheutuvien kustannusten vuoksi markkinoi tuotteitaan tai palvelujaan ympäristöystävällisillä näkökohdilla. Uhkana näin on, että sääntely kääntyy lopulta sen omia tavoitteitaan vastaan. Tämä on hyvä tuoda myös esille direktiivin täytäntöönpanon vaikutusten arvioinnissa ja erityisesti sen vaikutuksissa kuluttajille.

2. Direktiivin mukaiset velvoitteet lisäävät merkittävästi yritysten hallinnollista taakkaa ja kustannuksia

Työryhmä on mietinnössään todennut, että Suomi on pyrkinyt direktiivin täytäntöönpanon kuluessa saattamaan Euroopan komission tietoon direktiivin kireästä täytäntöönpanoajasta aiheutuvia direktiivin tavoitteiden vastaisia kielteisiä ympäristövaikutuksia, mutta ainakaan toistaiseksi Euroopan komissio ei ole nostanut seikkaa yleisempään keskusteluun. MaRa katsoo, että Suomen tulee direktiivin täytäntöönpanon jatkovalmistelun aikana aktiivisesti saattaa direktiivin ja sen määritelmien tulkintaan liittyviä ongelmia Euroopan komission tietoon.

Kuluttajansuojalakiin ehdotetaan lisättäväksi aiempaa seikkaperäisempiä säännöksiä kielletyistä väittämistä, jotka liittyvät nimenomaan ympäristöön, yhteiskuntaan ja kiertotalouteen. Tuotteiden ja palvelujen tulevaa ympäristönsuojelullista tasoa koskevien väittämien esittäminen olisi sallittua vain silloin, kun väittämät perustuvat uskottaviin ja seikkaperäisiin suunnitelmiin, joiden edistymistä myös valvotaan. Uusi sääntely kieltäisi nykyistä täsmällisemmin totuudenvastaiset ja harhaanjohtavat väittämät tuotteiden ja palvelujen ympäristövaikutuksista.

Erilaisten kestävyysmerkintöjen käyttö edellyttäisi jatkossa luotettavaa ja läpinäkyvää sertifiointijärjestelmää. Tämä tarkoittaa sitä, että yritysten omat kestävyysmerkinnät ovat jatkossa kiellettyjä, ellei niiden taustalle hankita sääntelyn määritelmän täyttävää ulkopuolista sertifiointijärjestelmää. Yleiset ympäristöväittämät, kuten ”vihreä”, ”ekologinen” ja ”ympäristöystävällinen” tulevat samoin kielletyiksi sellaisenaan, ellei niiden tueksi pystytä esittämään erinomaista tunnustettua ympäristönsuojelullista tasoa.

MaRa toteaa, että ulkopuolisella taholla toteutettavat sertifioinnit aiheuttavat yrityksille merkittävästi lisää kustannuksia. Tämä aiheuttaa ongelmia erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, joita matkailu- ja ravintola-alalla yritykset suurimmaksi osaksi ovat, ja jotka tarvitsevat suuria yrityksiä enemmän ulkopuolista apua ympäristöväittämien todentamiseen ja markkinointimateriaalien ja -viestinnän muuttamiseen.

MaRa toteaa myös, että käytännössä yleisten ympäristöväittämien esittäminen edellyttää, että väittämien taustalla on joko lainsäädännön vaatimukset tai esimerkiksi EU-ympäristömerkki tai Joutsenmerkki.

3. Direktiivin soveltamisen alkamista tulee siirtää eteenpäin

Direktiivin täytäntöönpanosta seuraavat vaikutukset ja uudet tiedonantovelvollisuudet lisäävät merkittäväällä tavalla yritysten hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Merkittävimmät vaikutukset liittyvät kestävyysmerkintää ja ympäristöväittämiä koskeviin vaatimuksiin, jotka edellyttävät yrityksiltä ja elinkeinonharjoittajilta tuotevalikoimansa läpikäyntiä, uusien ohjeistuksien laatimista ja tuotteiden poistamista markkinoilta.

Uusi sääntely voi tarkoittaa myös sitä, että yritysten ja elinkeinonharjoittajien käyttämät markkinointinimet ja tuotenimet voivat olla katsottavissa kielletyiksi ympäristöväittämiksi, minkä seurauksena tehtävät brändimuutokset voivat aiheuttaa yrityksille ja elinkeinonharjoittajille merkittäviä kustannuksia.

Direktiivin soveltamisen tulee alkaa 27.9.2026. Sen jälkeen markkinoilla olevien tuotteiden loppuunmyynti sellaisenaan ei ole enää sallittua, mikäli ne sisältävät uuden sääntelyn vastaisia kestävyysmerkintöjä tai ympäristöväittämiä.

Euroopan komissio on MaRan tietojen mukaan ilmoittanut, että tuosta ajankohdasta alkaen kaikkien kuluttajille tarjolla olevien tuotteiden, pakkausten tai palvelujen tulee olla uusien merkintöjä ja väittämiä koskevien vaatimusten mukaisia. Mitään siirtymäaikaa ei ole. Kestävyysmerkintää koskevan määritelmän epäselvyyden takia ei ole tarkkaa tietoa siitä, mitä merkintöjä ja mitä tuotteita muutokset voivat koskea. Mitään selkeää listaa sallituista merkinnöistä tai väittämistä ei myöskään ole. Euroopan komission mukaan yritysten tulee lisäksi käydä läpi kaikki verkossa kuluttajien saatavilla oleva materiaali – myös taannehtivasti, jotta niissä ei esiintyisi viherväitteiksi tulkittavissa olevia kirjauksia.

Työryhmän mietinnöstäkin ilmenee, että direktiivin nojalla annettujen säännösten soveltamisen alkaessa yritysten ja elinkeinonharjoittajien varastossa olevia pakkausmateriaaleja ja pitkän säilyvyysajan tuotteita voi joutua pahimmassa tapauksessa jopa hävittämään. MaRa toteaa, että tämä aiheuttaisi lisäkustannuksia, toimituskatkoja sekä tarpeetonta hävikkiä, minkä voi katsoa olevan vastoin direktiivin tavoitteita.

MaRa katsoo, että direktiivin soveltamisen alkamista tulee siirtää eteenpäin. Se vaatii Euroopan komissiolta uuden, niin sanotun ”stop the clock” -tyyppisen lainsäädäntöehdotuksen. Vaihtoehtoisesti Euroopan komission tulisi ilmoittaa, että se ei ryhdy rikkomusmenettelyyn siirtymäajan kansalliseen täytäntöönpanoon sisällyttäneitä jäsenvaltioita kohtaan. Hävikin ja tarpeettomien kustannusten välttämiseksi varastossa olevat pakkausmateriaalit ja tuotteet olisi tärkeää voida myydä loppuun.

2.1 Muutokset kuluttajansuojalakiin

-

2.2 Valtioneuvoston asetuksen uudistaminen ja perustelumuu

-

2.3 Valvonta ja seuraamukset

-

2.4 Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi on pantava täytäntöön viimeistään 27.3.2026, ja sen nojalla annettuja säännöksiä on alettava soveltaa 27.9.2026. Direktiivissä ei ole huomioitu sitä, että elinkeinonharjoittajien varastoissa voi olla sääntelyn soveltamisen alkaessa vielä tuotteita, joiden merkinnät eivät vastaa kaikilta osin ympäristöväittämiä ja kestävyysmerkintöjä koskevia uusia vaatimuksia. Pahimmillaan tuotteet, jotka on pakattu tai merkitty vanhojen käytäntöjen mukaan, voisi olla tarpeen hävittää. (Ks. tarkemmin työryhmän mietinnön s. 61–62).

Mietinnössä todetun mukaisesti Suomi pyrkii edelleen löytämään ratkaisua tähän direktiivin tavoitteiden

vastaiseen kielteiseen ympäristövaikutukseen sekä yrityksille aiheutuvaan liiketaloudelliseen tappioon ja hallinnolliseen taakkaan neuvottelemalla asiasta Euroopan komission kanssa.

Jatkovalmistelussa arvioidaan, miten mietinnössä esiin nostettu ongelma olisi ratkaistavissa.

Lausunnonantajia pyudetään ottamaan kantaa siihen, mitä vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin artikloja siirtymäratkaisun tulisi koskea ja miten mahdollinen siirtymä tulisi toteuttaa.

-

3. Tavaroiden korjaamisdirektiivin täytäntöönpano

-

3.1 Muutokset kuluttajansuojalakiin

-

3.2 Jätelain muutokset

-

3.3 Valvonta ja seuraamukset

-

4. Vaikutusten arviointi

-

4.1 Yleiset huomionne

-

4.2 Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpano

-

4.3 Tavaroiden korjaamisdirektiivin täytäntöönpano

-

5. Ehdotus korjaamista edistäväksi toimenpiteeksi. Tavaroiden korjaamisdirektiivin 13 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat vähintään yhden toimenpiteen, jolla edistetään korjaamista. Jäsenvaltion on ilmoitettava siitä Euroopan komissiolle viimeistään 31.7.2029. Työryhmä ei ole tässä vaiheessa päätenyt esittämään mitään yksittäistä toimenpidettä artiklan täytäntöön panemiseksi. Voitte kuitenkin alla ehdottaa näkemyksenne korjaamista edistäväksi toimenpiteeksi.

-

6. Muut huomiot

-

Hämäläinen Sami
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry